FOLKTINGET
SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Eduskunnan lakivaliokunta Helsinki 7.3.2017

Asia: Svenska Finlands folktingin lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä laeiksi tuomioistuinlain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Viite: Kuulemispyyntö 21.2.2017

LAUSUNTO

Svenska Finlands folkting kiittää mahdollisuudesta lausunnon antamiseen asiasta. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa kantaa kielellisiä oikeuksia koskeviin kysymyksiin.

Esityksen mukaan käräjäoikeuspaikkakuntia olisi 20 nykyisten 27 sijaan. Tämä vaikuttaa useisiin kaksikielisiin käräjäoikeuksiin. Porvoon ja Raaseporin käräjäoikeudet lakkautetaan ja Kokkolan käräjäoikeus jatkaa kansliana, kun Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan tuomiopiirit yhdistyvät. Yhdistyminen johtaa myös siihen, että uuden Pohjanmaan tuomiopiirin enemmistökieli muuttuu ruotsista suomeksi.

Länsi- ja Itä-Uudenmaan käräjäoikeuksien lakkautus

Esityksen mukaan Länsi-Uudenmaan (Raaseporissa sijaitseva) käräjäoikeus lakkautetaan ja liitetään Espoon käräjäoikeuteen. Lisäksi ehdotetaan, että Itä-Uudenmaan (Porvoon) käräjäoikeus lakkautetaan ja liitetään Vantaan käräjäoikeuteen. Espoon ja erityisesti Vantaan käräjäoikeudet ovat käytännössä molemmat vahvasti suomenkielisiä.

<u>Folktingetin kommentit Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudesta.</u>

Folktinget tähdentää, että Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus on verrattavissa useisiin muihin käräjäoikeuksiin, joiden alueella on samankokoinen tai pienempi väestö ja kulkuyhteydet lähimpään suureen käräjäoikeuteen ovat paremmat. Seuraavassa kuvataan joidenkin hallituksen esittämien ratkaisujen ongelmakohtia.

Esityksen mukaan Kouvolan (Kymenlaakson käräjäoikeus) ja Lappeenrannan (Etelä-Karjalan käräjäoikeus) käräjäoikeudet säilytetään. Näiden käräjäoikeuksien välinen etäisyys on noin 88 km. Ehdotetun Kymenlaakson käräjäoikeuden väestömäärä on noin 173 000 henkilöä eli yhtä suuri kuin nykyisen Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden väestömäärä. Suunnitellun Etelä-Karjalan käräjäoikeuden väestömäärä olisi 131 000 henkilöä eli huomattavasti pienempi kuin nykyisen Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden väestömäärä.

Esityksen mukaan myös Hämeenlinnan käräjäoikeus (Kanta-Hämeen käräjäoikeus) säilytetään, vaikka sen väestömäärä on suunnilleen yhtä suuri kuin Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden. Lisäksi on päätetty, että Hyvinkäällä säilytetään Vantaan käräjäoikeuden erillinen kanslia, vaikka kansliasta on erittäin hyvä junayhteys (30 min) Vantaan käräjäoikeuteen ja näiden välinen ajomatka on vain 60 kilometriä.

Näillä mainituilla käräjäoikeuksilla ei ole Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden saamaa erityistä tehtävää tuottaa oikeuspalveluja kahdella kielellä. Koska tässä on selvä ristiriita, on arvioitava, kestävätkö esityksen ratkaisut perustuslakivaliokunnan käytännön pohjalta tehtävän tarkastelun, joka liittyy perustuslain 122 §:ään hallinnollisesta jaotuksesta.

Folktinget viittaa perustuslakivaliokunnan ja oikeuskanslerin käytäntöön. Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 21/2009 vp) mukaan kielellisten perusoikeuksien turvaamisvelvollisuus edellyttää, että valitaan vaihtoehto, joka toteuttaa parhaiten kielelliset perusoikeudet, jos aluejaoksi on useita vaihtoehtoja. Perustuslakivaliokunnan mietinnön (PeVM 10/1998 vp) mukaan kielelliset olosuhteet voivat merkitä sellaisia erityisiä syitä, joiden vuoksi sinänsä yhteensopivista aluejaotuksista voidaan poiketa. Oikeuskanslerin päätöksen mukaan taloudellisille ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohdille ei voi antaa perusoikeuksiin rinnastuvaa painoarvoa lakiehdotusta koskevassa harkinnassa (valtioneuvoston oikeuskanslerin päätös OKV/1370/1/2009 30.10.2009).

Yllämainitun käytännön pohjalta on hämmästyttävää, ettei esityksessä perustella ja avata lakkautuspäätösten harkintaa. Näin ei tehdä, vaikka todetaan, että perustuslain 122 § hallinnollisesta jaotuksesta on otettu huomioon. Folktinget katsoo, että niin perustelut kuin lopputuloskin ovat sellaisia, ettei niitä voi hyväksyä kielellisten perusoikeuksien turvaamisen kannalta.

Esitys on puutteellinen joiltakin muiltakin osin. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden kansliahenkilökunta asuu pääosin Tammisaaressa, ja Tammisaaren keskustasta Espoon käräjäoikeuteen on noin 90 km. Julkisia kulkuyhteyksiä ei voida pitää kohtuullisina, koska matka-aika julkisilla kulkuvälineillä on noin 1 tunti 40–50 minuuttia suuntaansa eikä virka-ajan alkuun klo 8.00 ole mahdollista ehtiä. Raasepori ei kuulu Espoon työssäkäyntialueeseen (Työ- ja elinkeinoministeriön asetus työssäkäyntialueista 17.12.2009/1153). Useimmille työntekijöille tulisi työmatka, joka ylittää selvästi työssäkäyntialueen rajan 80 km, joka mainitaan laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta, sen 9 §:n 1 luvussa.

Folktinget kyseenalaistaa esityksen väitteen, että Espoon käräjäoikeuden kansliaan olisi helppo rekrytoida ruotsinkielistä henkilöstöä. Ruotsinkielisen henkilöstön rekrytointi on ollut Espoon käräjäoikeudessa tiettävästi haastavaa, eikä Folktinget katso, että uudella suuremmalla organisaatiolla olisi sen parempia mahdollisuuksia löytää henkilöstöä, jolla olisi riittävä ruotsin kielen taito.

Folktinget pitää selvänä, että kielelliset oikeudet voidaan turvata oikeuslaitoksessa parhaiten niin, että Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus säilyy itsenäisenä käräjäoikeutena. Riippumatta Länsi-Uudenmaan tarkasta käräjäoikeusrakenteesta kansliatoiminnot tulee säilyttää Raaseporissa.

<u>Folktingetin kommentit Itä-Uudenmaan käräjäoikeudesta.</u>

Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tilanne on toinen, koska käräjäoikeus on huomattavasti pienempi kuin Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus. Porvoossa sijaitsevan käräjäoikeuden kokoonpanoon kuuluvat laamanni ja viisi tuomaria. Kielelliset oikeudet tulee käräjäoikeuden pienemmästä koosta huolimatta kuitenkin turvata, eikä tule ryhtyä toimenpiteisiin, jotka

heikentävät pitkällä aikavälillä voimakkaasti Itä-Uudenmaan väestön mahdollisuuksia laadukkaisiin oikeuspalveluihin ruotsin kielellä.

Folktinget pitää selvänä, että Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden kansliatoimintojen siirtäminen Vantaalle horjuttaa pitkällä aikavälillä ruotsinkielistä palvelua. Julkisia kulkuyhteyksiä ei voida pitää hyvinä, ja pääosin Porvoossa ja Loviisassa asuva kansliahenkilöstö etsii hyvin todennäköisesti muita työmahdollisuuksia omalta alueeltaan. Vantaan rekrytointitilanne ruotsinkielisen kansliahenkilöstön suhteen lienee vieläkin huonompi kuin Espoossa, jos mahdollista. Jos uudistus toteutetaan nykyisen mallin mukaisesti, Itä-Uudenmaan väestöä palvelee pitkällä aikavälillä pääosin suomenkielinen kansliahenkilöstö.

Vantaan käräjäoikeuden työkieli on suomi, ja työympäristö on vahvasti suomenkielinen. Kokemus osoittaa, että tällaisessa työympäristössä ruotsin kieli syrjäytetään ja ruotsinkielinen juridinen terminologia köyhtyy. Tämä horjuttaa ennen pitkää kielellistä palvelua ja vahingoittaa ruotsin elinvoimaisuutta juridisena kielenä Suomessa.

Folktinget katsoo, että Itä-Uudellamaalla tulee löytää ratkaisu, joka on hyväksyttävä sekä operatiivisesta että kielellisestä näkökulmasta. Kielelliset oikeudet voitaisiin turvata parhaiten pitkällä aikavälillä säilyttämällä sivukanslia Porvoossa, kun Itä-Uudenmaan ja Vantaan käräjäoikeudet yhdistyvät. Kansliahenkilöstö olisi näissä olosuhteissa pääosin sijoitettuna Porvooseen.

Pohjanmaan uudelleenjärjestelyt

Esityksen mukaan Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan käräjäoikeudet yhdistyvät, minkä seurauksena Kokkolassa sijaitseva Keski-Pohjanmaan käräjäoikeus muutetaan kansliaksi. Esityksen mukaan Pietarsaaren istuntopaikka lakkautetaan.

Folktingetin kommentit

Pohjanmaan käräjäoikeus, jonka tuomiopiirin enemmistökielenä on ruotsi, saa päätöksen mukaan suomenkielisen enemmistön. Pohjanmaan käräjäoikeus on ainoa mantereella sijaitseva käräjäoikeus, jonka hallintokieli on ruotsi. Käräjäoikeus on lisäksi ainoa mantereella sijaitseva käräjäoikeus, jossa käräjänotaarit voivat suorittaa tuomioistuinharjoittelun ruotsiksi, mikä on hyvin merkittävä asia, koska maassa on selvä puute ruotsinkielisistä tuomareista muusta tuomioistuinhenkilöstöstä.

Jos käräjäoikeus vaihtaa enemmistökieltä, se vaikuttaa kelpoisuusvaatimuksiin, jotka koskevat esim. tuomareiden ja muun henkilöstön kielitaitoa, käräjäoikeuden työkieltä, ruotsinkielistä tuomioistuinharjoittelua ja muita tekijöitä, jotka liittyvät tuomioistuimen ruotsinkieliseen toimintaan. Ehdotus merkitsee myös, että ruotsinkielisillä käräjänotaareilla on oltava suoritettuna suomen kielen erinomaista taitoa osoittava kielitutkinto, mikä heikentää entisestään julkisen puolen ruotsia osaavien juristien saatavuutta maassa.

Siten on hyvin tärkeää, että myös mantereella on työkieleltään ruotsinkielinen käräjäoikeus, kun ajatellaan kielellisen palvelun turvaamista tulevaisuudessa, hyvän koulutuksen edellytysten ja ruotsinkielisen auskultoinnin ja tuomioistuinharjoittelun mahdollisuuksien

turvaamista sekä kielitaitoisten juristien rekrytointia. Folktinget edellyttää, etteivät Pohjanmaan mahdolliset uudelleenjärjestelyt johda työkielen muuttumiseen ruotsista suomeksi. Folktinget tukee ratkaisua, jossa käräjäoikeuksien tuomiopiirit noudattavat Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien rajoja.

Lopuksi

Folktinget on selvittänyt uudistuksen monia vakavia seurauksia väestön ruotsinkielisten oikeuspalvelujen saatavuuteen. Vähintään yhtä huolestuttavaa on kuitenkin se tosiasia, että lakiehdotuksen epäsuorana seurauksena ruotsin kieli ei enää säilyisi elävänä kielenä oikeuslaitoksen sisällä. Koska ruotsinkielisen Suomen kaikkiin osiin ehdotetaan kielteisiä muutoksia, kerrannaisvaikutukset tulevat olemaan kokonaisuudessaan hyvin kielteisiä oikeuslaitoksen kyvylle tarjota palveluja ruotsiksi ja suomeksi samanlaisten perusteiden mukaan.

Jo nyt tiedetään, että ruotsinkieliset henkilöt päätyvät usein hoitamaan asiansa suomeksi, koska sen ymmärretään johtavan parempaan palveluun. Folktinget ei voi hyväksyä tämän suuntauksen vahvistamista. Yhteiskunnalla on perustuslain mukainen velvollisuus taata laadukkaat oikeuspalvelut ruotsiksi, eikä näiden palveluiden saatavuutta olennaisilta osin horjuttavaa uudistusta tule toteuttaa.

Svenska Finlands folkting

Thomas Blomqvist
Folktingetin puheenjohtaja

Markus Österlund
Folktingetin pääsihteeri

Erik Munsterhjelm
Hallintoasiantuntija